

210

3402

1059

891.71
q- -36

1906

210

Յօգուտ Բաժումի անդրժ հայ բանւորներէ:

№ 1

Ա. Յարութիւնեան.

ԱՋԴԱՆՂԱՆ

Վ. Գաբշինից.

0011

20 03

Բաժում

Տպարան Ն. Պ. Գուրսիու:

1906

891.71
4-36

Յօգուտ Բաժումի անգործ հայ բանւորներին:

№ 1

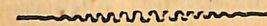
891.71

4-36

Ս. Յարութիւնեան.

ԱՋԴԱՆՂԱՆ

Վ. Դարչինից.

Բաժում

Տպարան Ն. Պ. Դուրսիու:

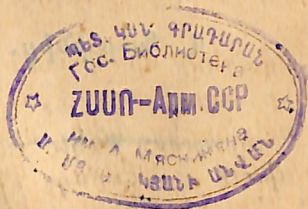
1906

Ա.ԶԴԱՆՇԱՆ

Սիրմէօն Իվանովը երկաթուղու գծի վերայ պահապանի պաշտօն էր կատարում: Նորա դիտանոցից (будка) մինչև երկաթուղու մի կայարանը տասն և երկու վերստ էր, իսկ մինչև միւսը - տասը: Այդ դիտանոցից չորս վերստի չափ հեռաւորութեան վերայ անցեալ տարի հիմնել էին թեյ մանելու մի մեծ գործարան, որի բարձր ծխնելոյզը անտառի յետեից սևին էր տալիս. իսկ շրջակայքում բացի մօտակայ դիտանոցներից էլ ուրիշ ոչ մի բնակութիւն չէր կար:

Սիրմէօն Իվանովը մի հիւանդոտ ու մաշուած մարդ էր: Իննը տարի առաջ նա եղել էր պատերազմում. սպաներից մէկի մօտ սպասաւորի պաշտօն էր վարել և ամբողջ պատերազմի ժամանակ նորա հետ էր տնցկացրել: Զատ անգամ նա քաղցած էր մնացել, և՛ ցրտից սառել փէ տացել էր, և՛ օրեկան քառասուն—յիսուն վերստ ոտով քարշ էր եկել տարուայ ամենացուրտ և ամենատաք եղանակներին: Նորան շատ անգամ վիճակուել էր նոյնպէս յաճախ գնդակների շառաչիւնի մէջ մտնել, բայց, փառք Աստուծոյ,

36872-66 g

անվնաս էր մնացել. նորան ոչ մի գնդակ չէր դիպել: Մի անգամ մեր զորագունդը կանգնած էր առաջին շարքում և մի ամբողջ շաբաթ շարունակ պատերազմում էր տաճիկների հետ: Պատսպարանի այս կողմից մեր զորքը, իսկ միւս կողմից — տաճիկացի շարունակում էին առաւօտից մինչև երեկոյ անդադար հրացանաձգութիւնը:

Այդ զորքի մէջն էր և Սիմէօնի իշխանաւոր սպան: Ամենայն օր Սիմէօնը օրական երեք անգամ բերում էր նորա համար տաք ինքնաեռ և ճաշ՝ հեռու խոր ձորի մէջ գտնուած զորքի խոհանոցից: Ահա նա գնում է ինքնաեռը ձեռքին բաց դաշտի միջով: Գնդակները վզովւմ են, զարնւում են քարերին և ճայթիւն բարձրացնում: Սարսափում է Սիմէօնը, արտասուում է, բայց և այնպէս առաջ է գնում:

Բոլոր սպանները նորանից շատ գոհ էին, որովհետեւ Սիմէօնի շնորհիւ նոցա համար միշտ պատրաստ էր տաք թէյը և ճաշը:

Վերջապէս ողջ, աւողջ Սիմէօնը յետ դարձաւ պատերազմի դաշտից, միայն ձեռքն ու ոտքը սկսեցին ցաւել, մի տեսակ մրմնջալ և այդ բանը քիչ նեղութիւն չը պատճառեց խեղճին: Վերադառնալով նա տուն, իւր ծերունի հօրը արդէն մեռած գտաւ: Չորս տարեկան մի տղայ ունէր — նա էլ մեռել էր բկացաւից, մնացել էր միայն կինը. և ահա նա սկսեց կնոջ հետ միասին ճաշակել կեանքի բոլոր դառնութիւնը: Սակայն նորան չը յաջողուեց բարոքել իւր բնական դրութիւնը: Բայց նա ինչպէս ուռած ոտք ու ձեռքով աշխատէր, հողը հերկէր: Հայրենի գիւղում նորանց ապրուստի ճանապարհը բոլոր

րովին փակուած էր, ուստի գնացին օտարութեան մէջ բաղդ որոնելու:

Սիմէօնը իւր կնոջ հետ շատ տեղեր եղաւ. նա ապրեց և՛ Լինիայում և՛ Խերսոնում և՛ Դօնշինում, բայց ամէն տեղ բաղդը նորանցից իւր երեսը դարձրեց:

Կինը մտաւ մէկի մօտ աղախին, իսկ ինքը առաջուայ պէս սկսեց թափառել: Մի անգամ նա երկաթուղիով մի տեղ էր գնում: Կայարաններէից մէկում նորան թուաց թէ կայարանապետը ծանօթ մարդ է. Սիմէօնը աչքը չը դարձրեց նորանից: Կայարանապետը նոյնպէս սկսեց անդադար նայել Սիմէօնի երեսին: Նոքա ճանաչեցին միմեանց: Բանից երեւաց, որ կայարանապետն այն զօրագնդի սպաններիցն էր, ուր ծառայել էր Սիմէօնը:

— Դու Իվանովը չե՞ս, — հարցրեց կայարանապետը:

— Այո՛, ձերդ ազնուութիւն, հէնց ես ինքս եմ:

— Այդ սրտեղից որտեղ:

Սիմէօնը մէկ-մէկ պատմեց բոլորը:

— Իսկ այժմ ո՞ւր ես գնում:

— Ես ինքս էլ չը գիտեմ, ձերդ ազնուութիւն:

— Ի՞նչպէս թէ ինքդ էլ չը գիտես, յիմար:

— Այո՛, ձերդ ազնուութիւն, ինքս էլ չը գիտեմ, չը գիտեմ ո՞ւր կորչեմ: — Անգործ եմ, ձերդ ազնուութիւն, գործ եմ փնտռում:

Կայարանապետը մտախոհութեամբ նայելով նորա վերայ, ասաց. — գիտես ինչ կայ, բարեկամ, գու առժամանակ մնա՛ս այս կայարանում: Կարծեմ, պսակուած ես չէ՛. սրտեղ է կինդ:

— Այո՛, ձերդ ազնուութիւն, պսակուած եմ և

կինս այժմ Գուրսկում մի վաճառականի մօտ աղախին է։

— Ուրեմն գրիր կնոջդ, որ անպատճառ գայ։ Ես կ'աշխատեմ նորա համար ձրի տոմսակ ձեռք բերել։ Այստեղ երկաթուղու գծի վերայ պահապանի տեղ է բացուելու, ես կը խնդրեմ ձեզ համար այդ տեղը գծի կառավարչապետից։

— Զատ շնորհակալ եմ, ձերդ ազնւութիւն, պատասխանեց Սիմէօնը։

— Սիմէօնը մնաց կայարանում։ Նա աշխատում էր կայարանապետի խոհանոցում, փայտ էր կտրում, բակն ու տախտակամածն էր մաքրում։ Երկու շաբաթ չը քաշեց՝ կինն էլ եկաւ և Սիմէօնը իւր կնոջ հետ միասին գնացին իւրեանց նոր բնակատեղին—գիտանոցը։ Դիտանոցը նոր էր, տաք էր, իսկ փայտ—որքան կ'ուզես. բացի այդ, նախկին պահապաններից մնացել էր մի փափրիկ բանջարանոց և կէս դեսետին մշակելու հող՝ գծի երկու կողմը։ Սիմէօնը շատ ուրախացաւ և սկսեց մտածել, թէ ինչպէս իւր տնտեսութիւնը կարգաւորէ. ինչպէս կով, ձի գնէ։

Սիմէօնին տուեցին հարկաւոր գործիքները՝ կանաչ ու կարմիր դրօշակներ, լապտերներ, փող, մուրճեր, բանալիներ՝ պտուտակներն ամրացնելու, լինկ, թի, ցախաւել, մեխեր և երկու գիրք, որոնց մէջ գրուած էին երկաթուղային կանոնները և գնացքների երթեկութեան ցուցակը։

Սկզբում Սիմէօնը ամբողջ գիշերները չէր քրնում, անդադար կանոնադրութիւնը սերտում էր երկաթուղու գնացուց գեռ երկու ժամ մնացած՝ նա չըջում էր իրեն յանձնուած երկաթագծի մասը. նստում էր դիտանոցի մօտ գտնուած նըս-

տարանի վերայ և անդադար նայում ու ականջ էր դնում, թէ արգետք չեն շարժում երկաթուղու սուրյոցը։ Վերջապէս նա լիբան սերտեց ամբողջ կանոնադրութիւնը, թէ և կարգում էր վատ — վանկ-վանկ, բայց և այնպէս էլի սովորեց։

Ամառն էր, գործի թեթեւ ժամանակը, կարիք չը կար ձիւնը մաքրելու։ Բացի այդ, թէ և այդ ճանապարհով ամառ ժամանակ երթեկուցութիւնն էլ այնքան յաճախ չէր լինում, բայց և այնպէս Սիմէօնը ամբողջ օրուայ մէջ մի երկու անգամ չըջում էր իւր մասը, տեղ-տեղ փորձում էր պտուտակները ամրացնել, թափած խճերը հաւասարացնել, ջրի խողովակները աչքի անցկացնել և ապա վերադառնում էր տուն ու իւր տնային գործերով զբաղւում։

Տնտեսութեամբ պարապելիս՝ միայն նա միշտ արգելքների էր հանդիպում. ինչ որ մտածում էր անել՝ բոլորի մասին հարկադրուած էր խնդրել գծի վարպետին. իսկ նա էլ իւր կողմից պիտի յայտնէր գլխաւոր կայարանապետին և նորա իրաւունքն ստանար։ Այսպէս մինչև խնդրի տեղ հասնելը և պատասխան ստանալը՝ ժամանակն էլ անցնում, գնում էր։ Այս հանգամանքը Սիմէօնին և կնոջը յաճախ տխրեցնում էր։

Անցել էր երկու ամսի չափ, երբ Սիմէօնը մտածեց ծանօթանալ հարեան պահապաններին հետ։ Նորանց մէջ մի հին ծերունի ծառայող կար, որը հազիւ հազ կարողանում էր տնակից դուրս գալ. բոլորը մտադիր էին նորան հեռացնել։ Նորա պաշտօնը կինն էր կատարում։ Միւս

պահապանը, որը կայարանին աւելի մօտ էր, մի նիհար ջղապինդ երիտասարդ մարդ էր. Սիմէօնը առաջին անգամ պատահեց նորան շրջակայութեան ժամանակ՝ երկու դիտանոցներին մէջ տեղը գտնուած մի տափարակ տեղում. Սիմէօնը առաւ գլխարկը և բարեկեց:

— Բարի օր, հարևան, ասաց նա:

— Աստուծոյ բարին, պատասխանեց հարևանը՝ նորա վերայ խեթ-խեթ նայելով՝ երեսը շուռ տուեց ու գնաց: Յետոյ նոցա կանաչը միմեանց պատահեցին: Ողջունեց Սիմէօնի Արի-նան իւր դրացունուն, բայց նա նոյնպէս երկար խօսել չր ցանկանալով՝ հեռացաւ: Մի անգամ էլ Սիմէօնը պատահելով իւր հարևանի կնոջը, ասաց նորուն. — Էդ ինչ չխօսկան մարդ ես ունեցել, քոյրիկ:

Կինը փոքր ինչ լռելուց յետոյ, պատասխանեց.

— Ախար նախնի խօսի քեզ հետ: Ամէն մարդ իւր ցաւն ունի... Էհ, գնա բանիդ, եղբայր:

Սակայն մի ամսի չափ այս կերպ շարունակուելուց յետոյ, նորա մօտիկ բարեկամացան: Յաճախ Սիմէօնն ու Վասիլը պատահում էին միմեանց, քաշոււմ էին մի կողմը, նստում, չիբուխ քաշելով՝ խօսում էին իրենց նիստ ու կացի մասին: Վասիլը մեծ մասամբ լռում էր, իսկ Սիմէօնը շարունակ պատմում էր իւր գիւղի, իւր պատերազմը գնալու ու պատերազմում քաշած նեղութիւնների մասին:

— Էհ, քիչ տառապանք չեմ քաշել ես կեանքումս, ասում էր Սիմէօնը. — գուցէ իմ կեանքի մասին Աստուած էլ տեղեկութիւն

չ'ունենայ: Էհ, եղբայր, մի մարդու որ Աստուած անբաղդ ստեղծի, հէնց անբաղդ էլ կ'անցնի նորա կեանքը. ում ճակատին ինչ գրել է Աստուած, այն էլ կը կատարուի: Այսպէս է, Վասիլի Ստեփանիչ, բաղդի բանը:

Իսկ այս միջոցին Վասիլի Ստեփանիչը՝ չիրուխը երկաթուղու ձողակին զարկելով՝ դատարկեց և ոտքի կանգնելով՝ ասաց.

— Բաղդն ու անբաղդութիւնը չեն մեզ կեղեքողն ու թշուառացնողը, — այլ մարդիկ: Աշխարհիս վերայ չը կայ մարդուց աւելի գիշատիչ, աւելի չար մի գազան: Գայլը գայլին չի ուտում, բայց մարդիկ մարդոց ճնշում, թուտում են:

— Զէ, եղբայր, այդ մէկը սխալ ես. գայլը գայլին կ'ուտէ:

— Ես այս ասում եմ օրինակի համար: Բայց էլի կ'ասեմ, որ մարդու նման անգութ արարած չը կ'այ: Եթէ չը լինէին մարդկային անգթութիւններն ու ազահութիւնը — ապրելն էլ այսպէս զժուար չէր լինիլ: Ամենքն էլ յարմար ժամանակից օգտուելով՝ աշխատում են քեզ կենդանի յափշտակել և, ինչպէս մի պատառ հաց, կուտալ:

Սիմէօնը մտածմունքի մէջ ընկաւ:

— Զը գիտեմ, եղբայր, գուցէ հէնց քո ասածի պէս է. իսկ եթէ այդ այդպէս էլ լինի, էլի Աստուածանից է:

— Դէ որ այդպէս է, նեղացած պատասխանեց Վասիլին, իմ քեզ հետ խօսելն էլ աւելորդ է: Եթէ ամէն մի անպիտանութիւն Աստուծու վերայ զցնեք, իսկ մենք ինքներս հան-

գիտտ մեր տեղը նստենք ու համբերենք—էլ ինչ մարդիկ ենք մենք. այդ նշանակումէ ոչ թէ մարդ լինել այլ անասուն: Հասկացար: Ահա այս է քեզ իմ վերջին խօսքը:

Եւ Վասիլին, առանց մնաս բարե ասելու, թողեց հարեանին ու գնաց: Սիմէօնն էլ կանգնեց տեղից: — «Հարեան, հարեան էլ ինչու ես նեղանում», — սկսեց յետեից կանչել Սիմէօնը: Բայց հարեանը յետ չը նայեց, գնաց: Երկար ժամանակ նայում էր Սիմէօնը նորա յետեից, մինչև որ նա ծածկուեց փորած հողի բլուրների յետեր: Վասիլին դարձաւ տունն և պատմեց կնոջը.

— Էհ, Արինա, մեր հարեանն էլ մի մարդ չէ եղել: Կատարեալ թոյն է:

Սակայն երկու հարեանները միմեանցից չը խռովեցան, կրկին անգամ միմեանց պատահեցան և սկսեցին առաջուայ պէս զրուցել բոլոր ժամանակ նոյն նիւթի վերայ:

Էհ, եղբայր, մարդկանց արարմունքը որ չը լինէր՝ խօս մենք էլ քեզ հետ այս դիտանոցներում ընկած չէինք լինիլ,—ասաց Վասիլին:

— Ինչ պակաս են դիտանոցները..... ոչինչ, ապրել կարելի է:

— Ապրել կարելի է, այո, ապրել կարելի է...

— Ախ, ինչ ասեմ. տեսնում եմ երկար ես ապրել՝ քիչ օգտուել, շատ ես նայել՝ քիչ տեսել: Աղքատ մարդը դիտանոցում, թէ մի այլ տեղ, ինչ կեանք սիրտի ունենայ. ուտում են քեզ այդ կեղեքիչները. ծծում են բոլոր հիւթդ, իսկ երբ հասակդ աւնում ես, կամ ծերանում, դուրս են գցում, ինչպէս մի անպէտք քուսպ, խոզերին:

— Դու ո՞րքան ռոճիկ ես ստանում:

— Էհ, շատ քիչ, Վասիլ Ստեփանիեչ—12 բուրլի:

— Իսկ ես տասն և երեք ու կէս: Դէհ, հիմա աւա խնդրեմ, ինչո՞ւ ես այդքան պիտի ստանամ: Կանոնադրութեան համաձայն՝ մենք բոլորս էլ հաւասար պիտի ստանանք—ամսական 15 ռ. ռոճիկ, վառելիք և լուսաւորութիւն: Ախար, ասա խնդրեմ, այդ ո՞վ է կարգադրել, որ ինձ ու քեզ 12 ռ. կամ 13 ռ. կէս տան.... Եւ դու ասում ես՝ ապրել կարելի է: Գէտք է իմանաս, որ այստեղ բանը մէկ բուրլի ու կէսում, կամ երեք բուրլիում չէ. ասենք թէ հէնց բոլոր 15 բուրլին էլ տալիս են. բայց ինչ փող է 15 բուրլին:

— Ինչպէս:

— Այ ինչպէս. անցեալ ամսին ես կայարանումն էի, այդ օրը սպասում էինք ճանապարհների տեսչի գալուն. ես էլ պիտի տեսնէի և պատիւ ունեցայ տեսնելու: Փոքր ժամանակից յետոյ, տեսուչը առօք—փառօք նստած առանձին վագոնում՝ հասաւ կայարան, դուրս եկաւ վագոնից, կանգնեց տախտակամածի վերայ և մի խոժոռ հայեացք ձգեց իւր շուրջը: Բայց էհ, ինչ եմ երկարացնում.... միևնոյն է, ես այստեղ երկար մնացող չեմ, կը գնամ, կը հեռանամ այստեղից. կը հեռանամ, ուր Աստուած կը յաջողի:

— Ինչի, եղբայր, ուր պիտի գնաս: Ինչի Աստուծու տունածից փախչում ես: Այստեղ դու քեզ համար ունիս և տաք տուն, և՛ մշակելու հող, կինդ էլ, փառք Աստուծոյ, աշխատաւոր կին է.....

— Հոգ, մի տես այդ ասած հողդ է. այդ

ինչ հող է. այդ հող չէ այժմ, այլ չոր ու ցամաք մի անապատ: Գարնանը կաղամբ ցանեցի այդտեղ, այն էլ երկաթուղու գծի վարպետը տակահան արաւ: Եկաւ, «այդ ինչ է», — ասաց, — «ինչու առանց թոյլտուութեան ցանել ես: Պոկո տիր սյս ըռպէիս, հոտն անգամ չը լինի»: Հարբած էր, եղբայր, ուրիշ անգամ ոչինչ չէր ասիլ. բայց ա,ս անգամ արեւեցողութիւնը իւր գագաթնակէտին էր հասել — կատաղած գոռաց.... «Երեք ըռութի էլ տուգանք»....

Վասիլին յանկարծ լռեց, չիբուխը դրաւ բերանը, ուժգին ծուխը ներս քաշեց ու կամացուկ ձայնով ասաց. — հէնց էնա արիւնը աչքերս էր կոխել, եթէ մի ծպտուն էլ հանէր, պիտի տեղն ու տեղը փշրէի, բայց....

— Օ՜օ, հարեան, ինչ շատ տաքարին մարդ ես եղել:

— Է, եղբայր, այստեղ տաքարիւնութեան բան չը կայ, ինչ ասում եմ, ուղիղն եմ ասում, ճշմարիտն եմ ասում: Դեռ թող մի սպասի այդ կարմրառեխը, կը տեսնէ թէ ինչ կ'անեմ. կարծում է, թէ իմ ձեռքից ազատուել է. — ո՛չ: Երբ որ կայարանապետին կը գանգատուեմ, այն ժամանակ նա կը տեսնի:

Եւ արդարեւ Վասիլին իւր ասածը կատարեց, — գանգատուեց:

Մի անգամ կայարանապետը պիտի անցնէր ճանապարհը դիտելու համար, որովհետեւ երեք օրից յետոյ Պետերբուրգից պիտի գային բարձրատիճան մարդիկ ճանապարհը քննելու: Մինչև նոցա գալը կայարանապետը ամէն բան կարգի գցել տուեց. փոսերը լցրին — հաւասարեց-

րին, պաստառները վերանորոգեցին, նեցուկները և պտուտակներն ամրացրին, սիւները ներկեցին. անցնելու տեղերսւմ հրամայուած էր աղիւսի դեղին աւազ շաղ տալ և այլն: Հարեան պահապանի կինն էլ իւր ծերուկին դուրս քաշեց տնակից և ստիպեց, որ ճանապարհի խոտն ու մացառները պոկոտի: Մի ամբողջ չաբաթ Սիմէօնն աշխատեց, բոլորը կարգի բերեց և իրան էլ շնորհքի գցեց. հագի բաճկոնը մաքրեց, կարկատեց. իսկ կրծքի պղնձի կտորն աղիւսով այնքան սրբեց, որ պլրպլրում էր: Անդադար աշխատում էր նոյնպէս և Վասիլին: Գայարանապետը դրեգինով էր մանգալիս ճանապարհը դիտելու: Չորս մշակ առաջ էին մղում մեքենան. մեքենան գոռալով առաջ էր թռչում, մի ժամում 20 վերստ անցնելով: Մեքենան հասաւ Սիմէօնի դիտանոցին. առաջ վագեց Սիմէօնը, զինուորականի նման հարկաւոր տեղեկութիւնները տուեց: Ամէն բան կարգին գտնուեցաւ:

— Դու վաղո՞ւց է, որ այստեղ ես, — հարցրեց կայարանապետը:

— Մայիսի 2-ից, ձերդ ազնուութիւն:

— Զատ լաւ: Ապրիս: Իսկ 164 համարում ո՞վ է:

Ճանապարհի վարպետը (որը նոյնպէս կայարանապետի հետ էր) պատասխանեց, — Վասիլի Սպիրիդոնովն է:

— Սպիրիդոնով, Սպիրիդոնով.... — Ը՛ր՛ը՛, դա այն Սպիրիդոնովն է, որն անցաւ տարի ձեր նկատողութեան տակ էր ընկել:

— Այո, հէնց նա ինքն է:

— Լաւ, կը տեսնենք Վասիլի Սպիրիդո-

նովին էլ: — Դէհ, առաջ:

Մշակները դրեզինայի կոթը պտըտեցին, և նա առաջ սլացաւ:

Սիմէօնը նայում էր դրեզինայի ետեք ու ինքն իրան մտածում. — Էհ, հիմա էլ հարեա. նիս ջանին կը չոքեն:

Երկու ժամից յետոյ նա գնաց ճանապարհը դիտելու. յանկարծ տեսնում է փոսից մէկը դուրս գալով՝ ճանապարհով դալիս է և գլխին մի ինչ-որ սպիտակ բան է երևում: Սիմէօնը աւելի ուշադրութեամբ դիտելով՝ տեսաւ, որ Վասիլին է, ձեռքին մի փայտ, կոնակին մի կապոց, երեսն էլ թաշկինակով կապած:

— Հարեան, յառաջ բարի, — կանչեց Սիմէօնը:

Վասիլին բոլորովին մօտեցաւ: Պատկերը բոլորովին փոխուած, սպիտակ, ինչպէս կաւիճ, աչքերը վայրենացած. սկսեց խօսել, — ձայնը դողում էր:

— Գնում եմ Մոսկովա, — ասաց նա..... վարչատուն:

— Վարչատուն.... այ քեզ բան, ուրեմն գանգատ անելու ես գնում: Արի թող, Վասիլի Ստեփանիչ, — մոռացիր....

— 2է, եղբայր, երբէք չեմ կարող մոռանալ. մոռանալն էլ անկարելի է: Տեսնում ես, ցոյց տալով երեսի վէրքը՝ խփեց՝ այսպէս արեւթաթախ արաւ.... Ա՛խ, — խփելով կրծքին, բանի չունչս վերաս է՝ չեմ մոռանալ, ես այսպէս չեմ թողնիլ:

Սիմէօնը բռնելով նորա ձեռքից, — ասաց.

— Թող, Վասիլի, ճշմարիտն եմ ասում քեզ, ոչինչ չի դուրս գալ այդ բանից:

— Ի՞նչ բան. ես ինքս գիտեմ, որ սորանից ոչինչ չի դուրս գալ, բայց, եղբայր, պէտք է բողոքել, պէտք է ճշմարտութիւնը պաշտպանելթէ ոչ:

— Բայց դեռ, ասա, խնդրեմ, այդ ի՞նչպէս եղաւ. ի՞նչ էր պատճառը:

— Ահա թէ ի՞նչ էր պատճառը: Կայարանապետն իջաւ իմ դիտանոցի մօտ, դիտեց բոլորը.. ներս մտաւ և իմ տնակը: Ես արդէն առաջուց գիտէի, որ շատ խիստ պիտի հարց ու փորձ անէր, ուստի հարկաւոր կարգադրութիւնն արել էի: Հէնց որ ուզում էր ճանապարհ ընկնել, ես իմ գանգատով առաջ անցայ: Գանգատս լսելուն պէս՝ նա գոռաց վերաս. «Այստեղ, — ասաց նա..... Կառավարութեան կողմից ընտրութիւն է, այսպէս — այնպէս, իսկ դու բանջարանոցիդ մասին ես գանգատում. այստեղ չուտով զազտնի խորհրդականներ են գալու, իսկ դու քո կադամբի ցանն ես քաշում»: Ես չը սխալուեցայ՝ մի խօսք ասացի, այն էլ ո՛չ վիրաւորական, բայց նա վիրաւորական ընդունելով՝ տուր հա՛կը տաս՝ ուղիղ երեսիս.... Իսկ ես մնացի սառած կանգնած, կարծես թէ՝ հէնց այդպէս էլ հարկաւոր էր: Նորանց գնալուց յետոյ, ես ուշքի եկայ, լուացի երեսիս արիւնը ու ճանապարհ ընկայ:

— Հապա քո դիտանոցը:

— Կինս մնաց, նա՛ ուշադիր է, կը հսկէ. էհ, նորանցն էլ ու նորանց ճանապարհն էլ.... Կանգնեց Վասիլին, պատրաստուեցաւ ճանապարհ ընկնելու. — ցտեսութիւն, Իվանիչ: 2ը գիտեմ, կարո՞ղ եմ գտնել վարչատունը, — թէ ոչ:

— Միթէ ոտքով պիտի գնաս:

— Կայարանում կը խնդրեմ, որ ապրանքատար գնացքի վերայ նստեցնեն. կարծում եմ, վաղը Մոսկովա կը լինիմ:

Հարեանները մնաս բարե ասացին իրար: Գնաց Վասիլին և երկար ժամանակ չ'երևաց: Կինը նորա տեղ աշխատում էր, գիշեր—ցերեկ չէր քնում, հալ ու մաշ էր լինում խեղճը՝ սպասելով մարդուն: Երբորդ օրն եկան բարձրաստիճան հիւրերը երկաթուղիով, որը բաղկացած էր շոգեմեքենայից, մի ապրանքատար և առաջին կարգի երկու մարդատար վագոններից, բայց Վասիլին չը կար ու չը կար: Զորքորդ օրը Սիմէօնը տեսաւ Վասիլիի կնոջը, որի երեսը արաասուքից ուռել, աչքերը կարմրել էին:

— Վերադարձաւ ամուսինդ,—հարցրեց նա:

Կինը շարժեց ձեռքը ու ոչինչ չը պատասխանելով՝ ճանապարհ ընկաւ դէպի իւր տնակը:

Սիմէօնն երեխայութեան ժամանակից սովորել էր եղեգներից սրինգներ շինել: Հանում էր եղեգնի միջուկը, լաւ մաքրում, ուր հարկաւոր էր, ծակեր էր բաց սնում, ծայրին լեզուակ էր դնում ու այնպիսի մի կարգին բան էր շինում, որ ինչ ցանկանար մարդ կարող էր վրան նուազել: Ազատ ժամերին նա շատ սրինգներ էր շինում և ապրանքատար գնացքների վերայ ծառայող ծանօթ կոնդուկտորների միջոցաւ ուղարկում էր քաղաք ծախելու: Հատը երկու կոպէկով քաղաքում հեշտութեամբ ծախւում էր: Քննութիւնից (ревизія) երեք օր յետոյ՝ Սիմէօնը

թողեց տանը իւր կնոջը, որ երեկոյեան վեց ժամին անցնող գնացքին դիմաւորէ, իսկ ինքը դանակը առնելով՝ գնաց անտառ իւր համար սրնգացուններ կտրելու: Նա հասաւ իւր մասի վերջը, ուր ճանապարհը ուղղակի ծռւում էր դէպի անտառը: Յաժ գնալով երկաթագծից՝ սարի տակի անտառի միջով առաջ էր գնում: Կէս վերստի վերայ մի մեծ ճահիճ կար, որի մօտ բուսած էին ամենալաւ թփեր նորա սրնգացունների համար: Սիմէօնը կտրտեց մի ամբողջ խուրձ իւր ուղած սրնգացուններից և կռնակն առած՝ վերադարձաւ տուն:

Անցնում էր անտառով. արևն արդէն խոնարհուել էր դէպի արևմուտք. ամէն տեղ տիրում էր խորին լուսթիւն, միայն լսւում էին թռչունների կամացուկ ձրլւոցը և ոտների տակ կոտրտուող խռիւների ճրթճրթոցը: Սիմէօնը միքիչ էլ առաջ անցաւ և ահա երկաթագիծը: Սակայն նորան թւում էր, որ էլի մի ինչ որ ձայն է լսւում, կարծես թէ մի ինչ որ տեղ երկաթը երկաթին էին խփում: Սիմէօնը քայլերը արագացրեց: Այդ միջոցին նորա մասում նորոգելու ոչինչ չը կար: «Ինչ է նշանակում այս», — մտածում էր նա: Ահա դուրս եկաւ նա անտառից. նորա առաջ բարձրանում էր երկաթուղու զառիվայրը, որի բարձրութեան վերայ նստած էր մի մարդ և ինչ-որ անում էր: Սիմէօնը սկսեց կամաց-կամաց բարձրանալ դէպի նա. նա մտածում էր. «Երեւի ավտուտակները դողանալու է եկել»: Մարդը վերկացաւ իւր տեղից, Սիմէօնը տեսնում է. նա ձեռքին լինդ ունի: Ահա նա լինդը երկաթէ ձողակի տակը խրեց և անհնայն

ոյժով հրեց մի կողմ: Միմէօնի աչքերը սևացան, ուղեց ձայն տալ—չը կարողացաւ: Նա վասիլին էր: Միմէօնն արագ վազեց վերև, իսկ նա լինգն ու բանալին ձեռքին դառնալով միւս կողմից գլորուելով՝ գնաց ցած: Միմէօնը սարսափած սկսեց կանչել:—Վասիլի Ստեփանիչ, բարեկամս, աղաչում եմ, յետ դարձիր, բեր լինգը, ձողակն իւր տեղը դնենք, ոչ ոք չի իմանալ, մի՛ վախիր. յետ դարձիր, խնդրում եմ, աղաչում եմ, մեղքի տակ մի՛ ընկնիլ:

Սակայն Վասիլին յետ անգամ չը նայեց. ուղղակի գնաց անտառ: Միմէօնը մնաց շուարած կանգնած տեղահան արած ձողակների մօտ: Թուլացած նորա ձեռքերը սրնգացուներէ կապոցը վայր ընգաւ ձեռքից: Ըստով պիտի անցնէր երկաթուղու գնացքը, և այն էլ ոչ ապրանքատար, այլ մարդատար: Ինչ հնարք գործ դնէր, ինչով կանգնեցնէր նորան. դրօշակ չը կար, ոչ էլ ձողակն իւր տեղը պցելու հնար: Դատարկ ձեռքով խօս չէր կարելի պտուտակներն ամրացնել:—Պէտքէ վազել, անպատճառ պէտքէ վազել դիտանոցը, մի որ և է գործիք բերել: Ո՛հ, Աստուած իմ, օգնիր:

Միմէօնը վազում է դէպի դիտանոցը. նորա շունչը կտրւում է, քիչ է մնում վայր ընկնի. բայց էլի դուրս է վազում անտառից: Մինչև դիտանոցը շատ քիչ էր մնացել, ընդ ամենը հարիւր սաժէն. բայց ահա նա յանգարծ լսում է դործարանի սուլոցի ձայնը: Ուրեմն 6 ժամն է. իսկ վեցից 2 ըսպէ անց՝ պէտք է անցնի գնացքը: Ո՛հ, Տէր Աստուած, աղատիր անմեղներ ի հոգին այս անբաղդութիւնից: Միմէօնի աչ-

քի առաջ պարզ ներկայանում էր դժբաղդութեան սոսկալի տեսարանը ամենասարսափելի գոյներով: Ահա շողեկաւորի ձախ անիւը կաշում է ձողակի կտորին, ցնցւում է, սկսում է ցրիւ տալ պերանները ու ջարդ ու փշուր անել: Ահա վագոնները հրկաթէ ձողակներից դուրս գալով՝ իրար են դիպչում, տասն և մէկ սաժէնաչափ բարձրութիւնից ներքև են թափում. իսկ վագոնների երրորդ կարգերը լցուած են մեծ ու փոքր մարդկերանցով, ասեղ պցելու տեղ չը կայ.... Բայց նորա այս ըռպէխս հանգիստ նստած, չը գիտեն թէ ինչ սարսափելի թշուառութիւն է սպասում իրանց: Ո՛հ, Տէր Աստուած, դու ինձ մի միտք չնորհիր, մի հնար ցոյց տուր.... Ո՛չ, անկարելի է տնակին հասնել և ժամանակին կրկին վերադառնալ. անկարելի է, ո՛հ, անկարելի է....

Միմէօնը դեռ դիտանոցը չը հասած՝ շուռ եկաւ ու սկսեց աւելի ևս արագ վազել դէպի տեղահան արած ձողակները: Նա վազում էր խելագարուածի պէս, ինքն էլ չ'իմանալով թէ ինչ պէտք է լինի: Ահա նա հասաւ տեղահան արած հրկաթէ ձողակներին: Այնտեղ ընկած էին սրնգացուների փայտերը: Նա կռացաւ, վերցրեց մի հատ նորանցից, ինքն էլ չ'իմանալով թէ ինչու համար:

Նա առաջ վազեց: Նորան թւում էր, որ արդէն գնացքը մօտենում է, հեռուից լսում է սուլոցի ձայնը. լսում է թէ ինչպէս ձողակները կամացուկ ու մեղմ դժժում են. էլ առաջ վազելու ոյժ չը կար: Նա յուսահատուած կանգնեց սոսկալի տեղից հարիւր սաժէնաչափ հեռաւոր-

ըուծեան վերայ. այստեղ յանկարծ մի միտք լոյսի պէս փայլեց նորա գլխում: Նա վերցրեց գլխարկը, հանեց նորա միջից մի չթէ թաշկինակ, կօշիկի միջից էլ դանակը հանեց, ապա խաչակնքելով երեսը, «Տէր Աստուած, ողորմած եղիր թշուառիս»:

Եւ ապա դանակով խփեց իւր թևի արմունկից բարձր ամենափափուկ տեղին: Տաք արիւնը դուրս ցատկեց և սկսեց քլքլալայ թափուել: Նա թաշկինակը շաղախեց արեան մէջ, փռեց, կապեց փայտի ծայրին և իւր կարմիր դրօշակի փոխարէն առաջ պարզեց:

Սիմէօնը կանգնած է և շարժում է իւր դրօշակը: Ահա գնացքը երևաց:—Ո՛հ, եթէ յանկարծ մեքենապետը չը տեսնէ ինձ, սարսափելի դեսարան.... գնացքը կը մօտենայ, իսկ հարիւր սաժէնաչափ հեռաւորութիւնից անկարելի է այդ վիթխարի գնացքը կանգնեցնել:

Սիմէօնի թևից արիւնը անդադար հոսում է ու հոսում: Նա վերքը սեղմում է կողքին, ուզում է կապել վերքի բերանը, բայց ի զուր, արիւնը չի դադարում. երևում էր, որ շատ խոր էր վիրաւորել: Գլուխը սկսում է պտտուել, աչքերը պխտորւում են, յետոյ բոյորովին մթնում են. ականջները սարսափելի թշուառն, նա էլ չի տեսնում գնացքը, էլ չի լսում նորա ձայնը. նա մի բան է մտածում. «Ատրիս վերայ չեմ դիմանալ, վայր կ'ընկնեմ, դրօշակը կ'ընկնի գետին, գնացքը կ'անցնի մօտովս.... Ո՛հ, Աստուած, ազատիր ինձ այս փորձանքից»:

Խեղճն իսկ որ չը կարողացաւ դիմանալ ոտքի վերայ. նորա աչքերը մթնեցան, սիրտը

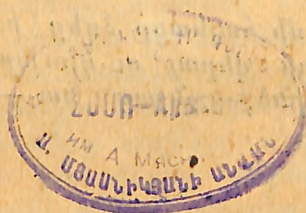
նուաղեց և դրօշակը ձեռքին թուլացաւ: Սակայն արիւնաթաթախ դրօշակը չ'ընկաւ գետին. մէկի ձեռքն իսկոյն բռնեց և վեր բարձրացրեց առաջ եկող գնացքի դիմաց: Մերենայապետը նկատեց կարմիր դրօշակը, իսկոյն ծածկեց կանոնիչը (регуляторъ) և ամենայն միջոցով մեղմացրեց գնացքի ընթացքը: Գնացքը կանգ առաւ:

Մարդիկ վախեցած դուրս թափուեցան վազոններից և խառնուեցան մի տեղ, տեսնում են երկաթագծի մօտ ուշաթափ և արիւնլուայ ընկած է մի մարդ. իսկ մի ուրիշը կանգնած է նորա կողքին, արիւնաներկ փալասով փայտը ձեռքին:

Վասիլի՛ն մի հայեացք ձգեց խմբուած ճանապարհորդների վերայ ու գլուխը կախ գցեց:—Կապեցէք ինձ,—չչնչաց նա,—ձողակը ես տեղահան արի:

Վ Ե Ր Ջ

104.

0

3402

Գինն է 10 կոպ.

2013

